

Az EU víz-keretirányelve

A víz létfenntartásunk eszköze. Döntő jelentőségű erőforrás az emberiség számára, a gazdasági és társadalmi jólét megteremtője és fenntartója. A víz áll a természetes ökoszisztémák és az éghajlat-szabályozás középpontjában is.

A 2000-ben elfogadott víz-keretirányelv úttörő megközelítésként a természetben előforduló földrajzi képződményekre, a vízgyűjtőkre alapozza a víz védelmét. Pontos ütemtervet állapít meg, és 2015-ben határozza meg azt a határidőt, amikorra biztosítani kell valamennyi európai víz jó állapotát.

Az európai vizekre súlyos terhelésnek vannak kitéve. A gazdasági tevékenységek, a népességnövekedés és a városiasodás növekvő nyomást helyez Európa édesvizeire.

Ha nem kerül sor határozottabb fellépésre, az uniós felszíni vizek 47%-a nem éri el a jó ökológiai állapotot 2015-re.

A felszín alatti vizek 25%-ának kémiai állapota az emberi tevékenység következtében gyenge. A felszíni vizek 40%-ának kémiai állapota nem ismert, ami arra utal, hogy számos tagállamban nem megfelelő a vízmegfigyelő hálózat.

Az európai vízkészletek megőrzésére irányuló 2012-es EU terv feltárja a jobb vízgazdálkodást gátló tényezőket, konkrét megoldásokat kínál, és meghatározza az elkövetkezendő évekre az uniós vízpolitika menetrendjét.

A víz-keretirányelvet más, specifikusabb uniós jogszabályok egészítik ki:

- A környezetminőségi előírásokról szóló irányelv (2008)
- A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv (2008)
- Az árvízvédelmi irányelv (2007)
- A felszín alatti vizekről szóló irányelv (2006)
- A fürdővizekről szóló irányelv (2006)
- Az ivóvízről szóló irányelv (1998)
- A települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelv (1991)
- A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló irányelv (1991)

1. tény: Az európai vizekre súlyos terhelésnek vannak kitéve.

Mindenkinek szüksége van vízre, és nem csak azért, hogy szomját oltsa. A társadalom a víz segítségével éri el és tartja fenn a gazdasági növekedést és jólétet, olyan tevékenységeken keresztül, mint a mezőgazdaság, a kereskedelmi célú halászat, az energiatermelés, a gyárpar, a közlekedés és az idegenforgalom. A víz áll a természetes ökoszisztémák és az éghajlat-szabályozás középpontjában. A vízellátás rendszere ugyanakkor különösen érzékenyen reagál az éghajlatváltozásra. A tudósok arra figyelmeztetnek, hogy az elkövetkezendő évtizedekben számolni kell mind az aszályok, mind az árvizek növekvő kockázatával. A víz iránti összereslet növekszik, megterhelve a rendelkezésre álló forrásokat.

Ugyanakkor a vízminőséget fenyegetik az olyan tényezők, mint az iparból, a mezőgazdaságból, a városfejlesztésből, az árvízvédelemből, az energiatermelésből, a hajózásból, a szabadidős tevékenységből, a szennyvíz-kibocsátásból és más tevékenységekből eredő szennyezés, túlzott mértékű vízkivétel és hidromorfológiai változások.

2. tény: Uniós fellépésre van szükség, mivel a vízgyűjtők és a szennyezés átnyúlik az országhatárokon. A vízgyűjtő-megközelítés a vízgazdálkodás legmegfelelőbb módja.

A folyók nem állnak meg a nemzeti határoknál, különböző országokon haladnak át, míg el nem érik a tengert. A Ciprushoz és Máltához hasonló szigetek kivételével valamennyi uniós tagállam osztozik a vizeken a szomszédos országokkal. A vízgyűjtő a teljes vízrendszert magában foglalja a kis mellékfolyók forrásától a torkolatig, ideértve a felszín alatti vizeket is. Az EU és tagállamai a vízgyűjtőket és a kapcsolódó parti területeket 110 vízgyűjtő kerületre osztják, ezek közül 40 nemzetközi és határokon átnyúló kerület, amely az Unió területének 60%-át fedi le.

Az integrált vízgyűjtő-gazdálkodás holisztikus megközelítést alkalmaz a teljes víztest, azaz a forrás, a mellékfolyók és a folyótorkolat védelmére. A vízgyűjtő-megközelítés a vízgazdálkodás legmegfelelőbb módja.

A víz-keretirányelv arra kötelezi a tagállamokat, hogy vízgyűjtő-gazdálkodási terveket készítsenek a 110 vízgyűjtő kerület mindegyikének védelmében.

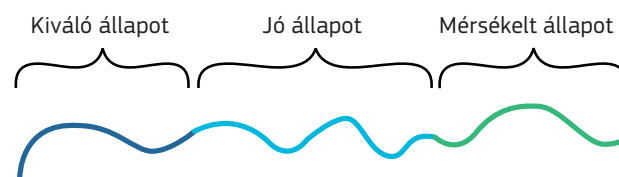
3. tény: A vizeknek jó ökológiai és kémiai állapotba kell kerülniük az emberi egészség, a vízellátás, a természetes ökoszisztémák és a biológiai sokféleség megóvása érdekében.

Az **ökológiai** állapot a vízi flóra és a halfauna bőségét, a tápanyagok rendelkezésre állását, és olyan szempontokat tekint át, mint például a sótartalom, a hőmérséklet és a vegyi szennyezőanyagok általi szennyezettség. Figyelembe veszi emellett a morfológiai jellemzőket, mint a vízmennyiség, az áramlás, a vízmélység és a meder szerkezete.

A víz-keretirányelv szerinti, a felszíni vizek ökológiai állapotára vonatkozó osztályozási rendszer öt kategóriát foglal magába: kiváló, jó, mérsékelt, gyenge és rossz. A „kiváló állapot” az emberi terhelés hiányára vagy igen alacsony mértékére utal. A „jó állapot” ezen állapottól való „enyhe” eltérést, a „mérsékelt állapot” „mérsékelt” eltérést jelez, és így tovább.

Az EU-ban több mint 100000 felszíni víztest található: ezek 80%-a folyó, 15%-a tó, 5%-a pedig parti tengervíz és átmeneti víz. Ugyanaz a folyó több víztestet is magában foglalhat, mivel a víz állapota változhat.

Az alábbi ábra olyan folyót mutat be, amely vízének állapota a forrásnál kiváló, de egyre szennyezettebbé válik az alsóbb szakaszokon.

A jó **kémiai** állapot meghatározásához környezetminőségi előírásokat állapítottak meg 45 új és 8 korábban szabályozott, komoly aggodalomra okot adó vegyi szennyezőanyag vonatkozásában. E tekintetben a víz-keretirányelvet más uniós jogszabályok, például a vegyi anyagokról szóló REACH-rendelet, az ipari kibocsátásokról szóló irányelv és a növényvédőszerrekről szóló uniós rendeletek is támogatják.

A **felszín alatti vizekre** vonatkozó szabályok némiképp eltérnek a fentiekétől, és a víz-keretirányelvben meghatározott célkitűzés a jó kémiai és mennyiségi állapot elérése. A tagállamoknak geológiai adatok segítségével kell azonosítani a felszín alatti víztartó rétegeket, és a vízkivételt az éves utánpótlódás adott hányadára kell korlátozniuk. A felszín alatti vizek szennyeződése nem megengedhető, bármely szennyezést fel kell deríteni és meg kell fékezni.

4. tény: Az emberek bevonása döntő fontosságú.

A víz-keretirányelv értelmében a tagállamoknak széleskörű konzultációt kell folytatniuk a lakossággal és az érdekelt felekkel annak érdekében, hogy azonosítsák a problémákat, a megoldásokat és azok költségeit, és azokat belefoglalhassák vízgyűjtő-gazdálkodási terveikbe. Ehhez kiterjedt, legalább hat hónapig tartó konzultációt kell folytatni a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek tervezetéről 2015-ben és azt követően hatévenként, a tervek felülvizsgálatakor.

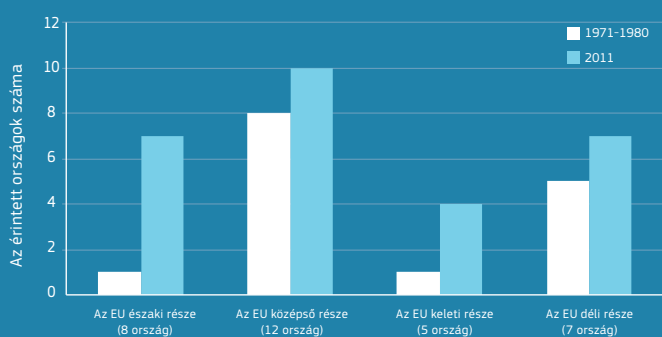
A lakosság támogatása és részvétele a vizek védelmének előfeltétele. Lakossági támogatás nélkül a szabályozó intézkedések nem lehetnek eredményesek. Az európai polgárok kulcsszerepet játszanak a víz-keretirányelv végrehajtásában és abban, hogy segítséget nyújtanak a kormányoknak a figyelembe veendő társadalmi, környezeti és gazdasági kérdések közötti egyensúly megteremtésében.

Vízhiány és aszály az EU-ban

Az aszály a víz rendelkezésre állásának átmeneti csökkenését jelzi, például, amikor hosszú ideig nem esik az eső. Vízhányról ezzel szemben akkor beszélhetünk, ha a víz iránti kereslet meghaladja a rendelkezésre álló természeti erőforrásokat.

- A vízhiány egyre gyakoribb és aggasztó jelenség, amely legalább az európai lakosság 11%-át és az EU területének 17%-át érinti.
- 1980 óta Európában emelkedik az aszályok száma, és azok egyre súlyosabbak is lettek; az aszályokkal összefüggő költségek az elmúlt 30 évre vonatkozó becslések szerint elérik a 100 milliárd eurót.
- Az öntözési célú, túlzott mértékű vízkivétel, ideértve a jogellenes vízkivételt is, komoly problémát jelent az EU-ban, különösen számos, a Földközi-tenger térségében található vízgyűjtő területen, ahol akadályozza a jó állapot elérését.
- A vízkészletek mintegy 50%-a a vízzel kapcsolatos infrastruktúrákból való elszivárgás révén vész el. A vízipar fontos szerepet kell játsszon a fenntartható gazdasági szivárgási szintek (SELL) megállapításában.
- A kormányoknak riasztási rendszereket kellene bevezetniük az aszályok ellen. A Bizottság Közös Kutatóközpontja erre a célra létrehozta az Európai Aszálymegfigyelő Központot.

A megfigyelt aszályos időszakok összevetése Európában 1971–1980 és 2001–2011 között

5. tény: Némi előrelépés, de többre van szükség.

Az irányelvet hatéves, ismétlődő ciklusokban hajtják végre. Az első ciklus 2009-től 2015-ig tart. Az irányelv hatálybalépését követően a tagállamoknak meg kellett határozniuk vízgyűjtő kerületeiket földrajzi szempontból, valamint ki kellett jelölniük a vízgazdálkodásért felelős hatóságokat (2003). A következő feladat a közös gazdasági és környezeti elemzés elvégzése volt (2004). 2006-ra az országoknak létre kellett hozniuk vízmegfigyelő hálózataikat.

2009-re kellett a tagállamoknak kidolgozniuk az irányelv célkitűzéseinek való megfelelés érdekében vízgyűjtő-gazdálkodási terveiket és intézkedési programjaikat, 2010-re pedig be kellett vezetniük a vízzel kapcsolatos árpolitikájukat.

A Bizottság 2012-ben tette közzé harmadik végrehajtási jelentését. Ebben azt állapította meg, hogy a felszíni vizek 43%-a volt jó állapotban 2009-ben, ez a szám pedig 2015-re várhatóan 53%-ra fog emelkedni a tagállamok tervezett intézkedései révén. Következésképpen további intézkedések hiányában 2015-re a célkitűzésektől való 47%-os elmaradás várható.

A vízkészletek megőrzésére irányuló EU terv meghatározza, hogy mely, az előrelépést gátló akadályokat kell leküzdeni, és a jobb végrehajtásra, a politikai célkitűzések fokozottabb integrációjára és a fennmaradó szabályozási hiányosságok felszámolására összpontosít. Olyan főbb témákat határoz meg, mint például a földhasználat, a vízszennyezés, a vízfelhasználás hatékonysága és rugalmassága, továbbá a jobb irányítás.

6. tény: A vízgazdálkodás számos szakpolitikával összefügg: a fenntartható vízhasználat egyetlen előremutató módja az integráció.

A víz gazdasági tevékenységek széles körében megjelenik, és ebből eredően az azokat szabályozó szakpolitikákban is. Itt említhető meg a mezőgazdaság, a földhasználat és a területfejlesztés, az energiatermelés, a belvízi hajózás, a gyáripar, az idegenforgalom stb.

E gazdasági tevékenységek – ahogy mindannyiunk – fennmaradása az egészséges vízi és vízfüggő ökoszisztémákon múlik, amelyek táplálékot és vizet adnak, létfontosságúak az emberi egészség megőrzése szempontjából és segítenek az éghajlat szabályozásában. A vizes élőhelyek például raktározzák és tisztítják a vizet, és szénket kötnek meg; mindez gazdasági értelemben eurómilliókat jelent.

A megfelelő vízgazdálkodást mindezen a területen be kell vezetni, a víz-keretirányelv pedig a vízhasználat és -fogyasztás valamennyi területét figyelembe veszi.

7. tény: Az éghajlatváltozás a jövőben is kihívások elé állít.

Az elkövetkező évtizedekben az éghajlatváltozás jelentős kihívás elé állítja a vízgazdálkodást az Unió egészében. Várható hatásai:

- Kevesebb csapadék és magasabb nyári hőmérséklet, főként délen és keleten, ami súlyos terhet jelent a szűkös erőforrásokra nézve. A vízkészletek megőrzésére irányuló EU terv számos intézkedést javasol a vízfelhasználás hatékonyságának területén, többek között az ökológiai vízhozam (azaz az ökoszisztémák túléléséhez szükséges vízmennyiség) kiszámítását, vízmérlegek kidolgozását a víz hatékony elosztásához, a víz újrafelhasználását öntözési vagy ipari célokra, a vízhasználat mérését és árazását, továbbá környezetbarát tervezési kritériumokat a vízzel kapcsolatos termékek tekintetében.

Tudta-e, hogy...

1 kg marhahús előállításánál mintegy 16 000 liter vizet használunk el, 1 csésze kávé esetében 140 liter vizet, 1 kg kukoricához pedig 900 liter vizet?

Az EU-ban évente mintegy 247 000 millió m³-t termelnek ki a felszín alatti és felszíni vízforrásokból (patakokból, tavakból, folyókból)?

A vízkivételek legnagyobb hányada (44%) az energiatermelésben a hűtési folyamatokhoz kerül felhasználásra? Ennek nagyobb része visszakerül a folyókba. A vízkivétel 24%-ára a mezőgazdaságban és az élelmiszer-termelésben kerül sor, de ez a szám elérheti a 80%-ot egyes déli régiókban? Ugyanakkor számos, nagy értéket termelő mezőgazdasági tevékenység vesz igénybe csekély mennyiségű öntözött termőföldet: Spanyolországban például az ország mezőgazdasági termelése összértékének több mint 60%-át az öntözött mezőgazdasági földterület 14%-a adja.

A vízkivételek 17%-át használják a lakosság vízellátására (ideértve a háztartásokat, a közszférát és a kisvállalkozásokat), és 15%-át az iparban? A gyártáshoz használt víz fele a vegyiparban és a kőolaj-finomítóknál hasznosul, a maradék a fém alapanyagokba, a papírgyártásba és az élelmiszer-feldolgozó ágazatokba kerül.

- Több csapadék és az árvizek nagyobb kockázata, főként északon. Az árvizek egyre gyakoribbak Kelet-Európától egészen az Egyesült Királyságig és Írorszáig. A biztosítók szerint az árvízesemények gyakorisága 1980 óta megkétszereződött Németországban és Közép-Európában. 1989 és 2008 között az árvizek okozták az összes gazdasági kár 40%-át Európában. A 2007. évi árvízvédelmi irányelv proaktív megközelítést alkalmaz, és arra kötelezi a tagállamokat, hogy 2015-ig dolgozzanak ki árvíz-kockázat-kezelési terveket, összhangban a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek második ciklusával (2016–2021). A vízkészletek megőrzésére irányuló EU terv támogatja a környezetbarát infrastruktúrákat, például az árterek helyreállítását, hogy a természettel együttműködve lehessen visszaszorítani az árvizek kockázatát.

Hasznos források:

Az uniós vízpolitika, a vízkészletek megőrzésére irányuló EU terv és a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekre mutató hivatkozások:

<http://water.europa.eu/policy>

Vízügyi jegyzetek:

http://ec.europa.eu/environment/water/participation/notices_en.htm

Térképek és grafikonok:

http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/facts_figures/index_en.htm

Közös végrehajtási stratégia:

http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/implementation_en.htm

A vízzel kapcsolatos európai innovációs partnerség (EIP):

http://ec.europa.eu/environment/water/innovationpartnership/index_en.htm

CIRCABC:

<https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp>

WISE: Európai vízügyi információs rendszer:

<http://water.europa.eu>

Európai Környezetvédelmi Ügynökség – víz:

www.eea.europa.eu/themes/water

A „Tudta-e, hogy...” szakaszhoz felhasznált források:

<http://www.waterfootprint.org/?page=files/home>

<http://www.eea.europa.eu/articles/the-water-we-eat>

